

KRIVIČNOPRAVNA ZAŠTITA OD NASILNIČKOG PONAŠANJA NA SPORTSKIM PRIREDBAMA¹

Sažetak

Nasilje na sportskim priredbama poprima ozbiljne razmere i izaziva uznemirenje i zabrinutost javnosti. Krivičnopravna zaštita, koja je, u skladu sa opštim pravnim principima, ultima ratio, poslednjih godina ima izraženiju ulogu, ne samo zbog visokog stepena apstraktne društvene opasnosti ove pojave, već i činjenice da konkretni oblici njenog manifestovanja postaju brojniji, učestaliji i sve tešnje povezani sa drugim formama kriminalnog delovanja. Autori predstavljaju i analiziraju pozitivnopravnu regulativu i sudsku praksu i ukazuju na izvesne nelogičnosti i nedoslednosti, za čije je otklanjanje potrebna zakonodavna intervencija. Posebna pažnja je posvećena problemima sa kojima se suočava sudska praksa jer pojedine odredbe ostavljaju prostor za različite interpretacije, što vodi pravnoj nesigurnosti i dubioznim rešenjima sa kriminalnopolitičkog stanovišta. U zaključnim razmatranjima oni iznose pravnodogmatske i kriminalnopolitičke dileme i ispituju teorijsku zasnovanost različitih tumačenja nastalih u procesu primene prava.

Ključne reči: nasilje na sportskim priredbama; krivičnopravna regulativa; različite pravne kvalifikacije

1. UVOD

Intenzitet, učestalost i posledice nasilja na sportskim priredbama godinama unazad uznemiravaju javnost i postavljaju izazove za subjekte kriminalne politike. Stepem apstraktne društvene opasnosti i činjenica da propisivanje i primena sankcija drugih pravnih grana nije u dovoljnoj meri uticala na sprečavanje i suzbijanje ove pojave, u potpunosti opravdavaju krivičnopravnu reakciju. Potreba podizanja nivoa bezbednosti javnih okupljanja, posebno sportskih manifestacija, zbog prisustva velikog broja ljudi i mogućnosti ugrožavanja bezbednosti, kao i života i tela prisutnih lica, uticala je na zakonodavca da propiše posebno krivično delo.

* Univerzitet u Beogradu-Fakultet bezbednosti.

** Zamenik Višeg javnog tužioca u Beogradu.

*** Zamenik Višeg javnog tužioca u Beogradu.

¹ Rad je nastao u okviru projekta koji finansira Fond za nauku Republike Srbije u okviru Programa "IDEJE" - Management of New Security Risks - Research and Simulation Development, NEWSIMR&D, #7749151.

Ipak, pre upoznavanja sa krivičnopravnim odredbama, potrebno je sagledati pojedine odredbe zakona koji reguliše prevenciju (i kažnjavanje) nasilja na sportskim priredbama, donetog još 2003. godine. (Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, „Sl. glasnik RS“, br. 67/03, 101/05, 90/07, 72/09, 111/09, 104/13, 87/18; dalje: ZNSP).²

Ovim zakonom je utvrđeno značenje pojmova od kojih zavisi pravilna primena krivičnog prava. Krivičnopravne odredbe o nasilju na sportskim priredbama su delimično blanketnog karaktera te se mogu tumačiti i implementirati isključivo saglasno odredbama ZNSP.

Važno je napomenuti da je krivičnopravna zaštita od nasilja na sportskim priredbama uvedena upravo odredbama ZNSP-a (član 20). Na osnovu čl. 189 Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika („Sl. glasnik RS“, broj 72/09; dalje: ZID KZ iz 2009), prestao je da važi čl. 20 ZNSP a odredbe o krivičnopravnoj zaštiti su se našle „u okrilju“ glavnog krivičnog zakonodavstva.³

Ne treba smetnuti s uma da je krivičnopravna reakcija na nered na sportskim priredbama postojala i ranije, ali u ograničenom obimu – isključivo u odnosu na službena ili odgovorna lica koja ne preduzmu mere obezbeđenja usled čega dođe do posledice koja se ogleda u neredima ili, u slučaju težeg oblika, nastupanju teške telesne povrede lica ili oštećivanja imovine veće vrednosti. Reč je o krivičnom delu nesprečavanja nereda na sportskoj priredbi ili drugom javnom skupu iz čl. 230a Krivičnog zakona Srbije, uvedenom izmenama i dopunama iz 2002. godine (Krivični zakon Srbije, „Sl. glasnik SRS, br. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89 i 42/89, „Službenik glasnik RS“, br. 21/90, 16/90, 26/91, 75/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02, 80/02, 39/03 i 67/03). Dakle, nije postojalo zasebno krivično delo kojim bi se inkriminiralo društveno opasno ponašanje samih izgređenika na sportskoj priredbi, već samo krivično delo nečinjenja koje se odnosilo na odgovorna lica iz redova organizatora sportske priredbe.

Krivični zakonik („Sl. glasnik RS“, br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19; u daljem tekstu: KZ) propisuje krivično delo nasilničkog ponašanja na sportskoj priredbi ili javnom skupu članom 344a, u sklopu Glave XXXI (krivična dela protiv javnog reda i mira).⁴ Zaštitni objekat je javni red i mir, a sama inkriminacija predstavlja poseban slučaj dela iz člana 344 KZ (nasilničko ponašanje). Pre uvođenja krivičnog dela iz člana 20 ZNSP i, kasnije, člana 344a KZ, nasilje na sportskim priredbama je sankcionirano ukoliko su njime ostvarena obeležja određenog krivičnog dela (npr. teške telesne povrede, uništenja i oštećenja tuđe stvari, itd.). Ipak, neredi na sportskim priredbama i javnim skupovima, njihove posledice i intenzitet, uticale su na za-

² N. Delić, Nova rešenja u glavi krivičnih dela protiv javnog reda i mira (XXXI). *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 2/2013, 278-294

³ I. Vuković, *Krivično pravo – opšti deo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2021; Z. Stojanović, *Komentar Krivičnog zakonika*, Službeni glasnik, Beograd, 2018

⁴ N. Delić, *op. cit.*; N. Mrvić-Petrović, *Krivično pravo – posebni deo*, Pravni fakultet Univerziteta Union i JP Službeni glasnik, Beograd, 2019

konodavca da posebno kvalifikuje okolnost mesta i vremena izvršenja, kreirajući novo krivično delo. Naravno, kada se uvodi novo krivično delo, kombinacijom elemenata postojećih krivičnih dela i određenih, naročitih okolnosti, u praksi se javljaju i problemi prilikom pravne kvalifikacije.

I pored toga, uporedni trendovi i kriminalnopolitički razlozi opravdavaju ovaj zakonodavni potez, jer vršenje nasilja na i u toku sportske priredbe (kao uostalom i javnog skupa) je u kvalitativnom smislu drugačije ponašanje u odnosu na nasilje na drugim javnim mestima, i to ne samo zbog rizika od teških posledica zbog broja i prostornog rasporeda okupljenih lica, već i radi potrebe da se posebno zaštite takve manifestacije i pošalju odgovarajuće kriminalnopolitičke poruke. Sportska priredba je mesto na kom bi trebalo da se promovišu pozitivne socijalne vrednosti i neguje duh tolerancije, prijateljstva i fer pleja.

U tom smislu, a znajući da sportske priredbe kod nas, u poslednje vreme, vrlo često postaju poprište ozbiljnih fizičkih sukoba kojima se ugrožavaju ostali, mirni učesnici (među njima su i porodice, deca, stariji sugrađani) i oštećuje tuđa imovina, krivičnopravna reakcija je postala neophodna, barem kada su u pitanju opasniji vidovi nasilničkog ponašanja (za one manje intenzivne oblike nasilja je dovoljna i prekršajnopravna reakcija).

Cilj naše analize je da utvrdimo da li je inkriminacija iz člana 344a adekvatan krivičnopravni odgovor na ovaj kriminalni fenomen. Razmotrićemo osnovni i dopunske oblike krivičnog dela i posebno se pozabaviti njegovim odnosom sa drugim krivičnim delima i problemima prilikom pravne kvalifikacije.

2. POJMOVNI OKVIR

Specifične okolnosti koje čine elemente bića krivičnog dela iz člana 344a KZ i razlikuju ga od krivičnog dela nasilničkog ponašanja (čl. 344 KZ) se odnose na vreme i mesto izvršenja krivičnog dela, kao i svojstvo učinioca. Značenje ovih pojmova utvrđujemo na osnovu odredbi ZNSP.

Mesto izvršenja krivičnog dela je sportska priredba. Pod sportskim priredbama ZNSP podrazumeva utakmice i manifestacije. Sudska praksa je pojasnila opseg pojma utakmice. U obrazloženju presude Apelacionog suda u Beogradu se ističe: „Prijateljska fudbalska utakmica koja nije bila prijavljena sportskom savezu određenog ranga, ne može se smatrati sportskom priredbom, u smislu člana 2. stav 1. Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama.....sportski savez nije delegirao sudije tom prilikom, niti je na toj utakmici bilo delegata, pomoćnih sudija, niti se vodio zapisnik, pa se, u tom smislu, navedena utakmica ne može smatrati sportskom priredbom“.⁵

Izvršilac krivičnog dela je lice koje ima svojstvo učesnika sportske priredbe. Sva lica prisutna na sportskoj priredbi (od sportista, delegata, sudija, pa do publike, redara, novinara itd.) imaju svojstvo učesnika sportske priredbe. (Presuda Vrhovnog kasacionog suda Kzz. 24/12, od 11. aprila 2012. godine). Tako,

⁵ Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Kž1 221/13, od 5. februara 2013. godine

sud utvrđuje da je ostvareno krivično delo na sportskoj priredbi kada je jedan od igrača, nezadovoljan odlukom, napao sudiju i naneo mu tešku telesnu povredu.⁶

ZNSP definiše sportski objekat kao „objekat namenjen za održavanje sportskih priredbi, koji pored sportskog terena ima prostor za gledalište i koji može imati i prateći prostor (sanitarni, garderobni, spremišni i dr.), kao i prostor na koji je ulazak i kretanje fizičkih lica uslovljeno posedovanjem ulaznice ili dozvole koju izdaje organizator sportske priredbe“. (ZNSP, čl. 2 st. 6). Pod sportskim terenom zakonodavac razume deo prostora na kom se obavlja sama sportska igra odnosno takmičenje, kao i preostali prostor do gledališta. (ZNSP, čl.2 st. 7).

Mesto izvršenja je uglavnom upravo sportski objekat, mada se određene manifestacije, pa i utakmice, održavaju na prostorima koji nisu klasični sportski objekti već su prilagođeni radi privremenog ili povremenog održavanja sportskih priredbi. Na primer, u jednoj sudskoj odluci se utvrđuje odgovornost profesionalnog košarkaša za delo iz člana 344a st. 1 u sticaju sa krivičnim delom teške telesne povrede, jer je napao i povredio sudiju (udarcem glavom u jagodičnu kost lica) tokom utakmice koja se odvijala na prostoru ispred jednog beogradskog tržnog centra, u košarkaškoj disciplini basket 3x3, pod pokroviteljstvom odgovarajućeg sportskog entiteta. (Presuda Višeg suda u Beogradu, Spk.br. 33/18 od 26. 02. 2018. godine).

Organizator sportske priredbe je „sportski savez, sportsko društvo, sportska organizacija - klub, drugo pravno ili fizičko lice koje se stalno ili povremeno bavi organizacijom sportskih priredbi, odnosno koje je preuzelo organizovanje određene sportske priredbe, ili vršenje određenih poslova u organizovanju sportske priredbe“. (ZNSP, čl. 2 st. 2). Pojam organizatora je značajan i zbog odgovornosti za jedan od oblika ovog krivičnog dela.

Vreme izvršenja je takođe određeno odredbama ZNSP. Čl. 2 st. 3 ZNSP određuje da je vreme sportske priredbe: „vremenski interval od dva časa pre početka sportske priredbe do dva časa nakon njenog završetka, odnosno, kad se održavaju sportske priredbe povećanog rizika, vremenski interval od četiri časa pre početka sportske priredbe do četiri časa nakon njenog završetka“.

Prema tome, pojmovni okvir na osnovu kog utvrđujemo ispunjenost objektivnih elemenata bića krivičnog dela iz člana 344a je, u pretežnom delu, propisan odredbama ZNSP.

3. KRIVIČNO DELO IZ ČLANA 344A KZ

3.1. Osnovni oblik

Radnja osnovnog oblika krivičnog dela iz člana 344a predstavlja, kao što smo već pomenuli, posebnu vrstu nasilničkog ponašanja, koje je, zbog kvali-

⁶ Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 5612/12 od 18. novembra 2013. i presuda Višeg suda u Beogradu K 1115/12 od 18. aprila 2013. godine

tativnih razlika u odnosu na „matično“ krivično delo, stipulisano kao zasebna inkriminacija.

Treba, doduše, imati u vidu da se ovo krivično delo ne odnosi samo na sportske priredbe već i na javne skupove, pa se uzimaju u obzir i odredbe **Zakona o javnom okupljanju** („Sl.glasnik RS“, broj 6/16). Ipak, predmet našeg istraživanja je krivičnoppravna reakcija na nasilje na sportskim priredbama pa ćemo naglasak staviti na ovaj aspekt. U pogledu organizacije obezbeđivanja javnog skupa i sportske priredbe, potrebno je uzeti u obzir i odredbe **Zakona o privatnom obezbeđenju** („Sl. glasnik RS“, br. 104/13, 42/15, 87/18). Zbog odnosa sa prekršajnom odgovornošću, potrebno je sagledati i odredbe Zakona o javnom redu i miru („Sl.glasnik RS“, br. 6/16, 24/18). Važan izvor međunarodnog prava u ovoj oblasti je Evropska konvencije o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama, koju je ratifikovala još SFRJ („Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori”, br. 9/90).

Radnja krivičnog dela je alternativno određena. Milošević⁷ vrši sistematičan prikaz alternativnih oblika radnje izvršenja osnovnog oblika na sledeći način:

1. **Vršenje nasilja ili oštećivanje imovine veće vrednosti** tokom priredbe ili skupa, ili prilikom odlaska ili dolaska: kada učinilac „fizički napadne ili se fizički obračunava sa učesnicima sportske priredbe ili javnog skupa, vrši nasilje ili oštećuje imovinu veće vrednosti prilikom odlaska ili dolaska sa sportske priredbe ili javnog skupa“. Vredi obratiti pažnju na činjenicu da se kod ovog oblika radnje kao ključan element ističe vreme izvršenja.

2. **Unošenje i/ili korišćenje pirotehničkih, zapaljivih, eksplozivnih i sličnih sredstava**, kada lice „unese u sportski objekat ili baca na sportski teren, među gledaoce ili učesnike javnog skupa predmete, pirotehnička sredstva ili druge eksplozivne, zapaljive ili škodljive supstance koje mogu da izazovu telesne povrede ili ugroze zdravlje učesnika sportske priredbe ili javnog skupa“.

3. **Neovlašćeni ulazak** u određeni deo sportskog objekta uz **izazivanje nasilja**: kada učinilac „neovlašćeno uđe na sportski teren ili deo gledališta namenjen protivničkim navijačima i izazove nasilje“. I ovde je naglasak na mestu izvršenja jer se radnja vrši ulaskom na tačno određeni, ograničeni prostor uz izazivanje nasilja.

4. Umišljajno **nanošenje imovinske štete sportskom objektu**, koje postoji kada učinilac „oštećuje sportski objekat, njegovu opremu, uređaje i instalacije“. I ovde je bitan element mesto izvršenja.

5. **Izazivanje nacionalne, rasne, verske ili druge mržnje** na javnom skupu ili sportskoj priredbi, koje **prouzrokuje nasilje odnosno fizičke obračune**, odnosno ako učinilac „ponašanjem ili parolama na sportskoj priredbi ili javnom skupu izaziva nacionalnu, rasnu, versku ili drugu mržnju ili netrpeljivost zasnovanu na nekom diskriminatornom osnovu usled čega dođe do nasilja ili fizičkog obračuna sa učesnicima“. (član 344a stav 1).

⁷ M. Milošević, *Krivično pravo – posebni deo: izabrane inkriminacije za studije nauka bezbednosti*, Univerzitet u Beogradu-Fakultet bezbednosti, Beograd, 2022, 220.

S obzirom na značaj mesta izvršenja, ali i mogućnosti koje daju savremene tehnologije, zanimljivo je podsetiti se slučajeva izazivanja nereda „daljinski“, korišćenjem dronova ili sličnih sredstava izvršenja. Naravno, i u ovom slučaju su ispunjena obeležja bića krivičnog dela, jer je posledica nastupila na sportskoj priredbi. Doduše, ovde se može smatrati i da je mesto radnje sportska priredba, jer se učinilac, iako nije bio fizički prisutan, poslužio sredstvom da neposredno izvrši radnju.

Za osnovni oblik predviđena je kazna zatvora od jedne do pet godina uz novčanu kaznu. Delo se može izvršiti sa umišljajem, direktnim ili eventualnim.⁸ Umišljajem učinioca treba da budu obuhvaćeni svi objektivni elementi krivičnog dela (radnja, posledica, vreme i mesto izvršenja).

3.2. Kvalifikovani oblici

Prvi teži oblik, za koji je zaprećena kazna od dve do osam godina zatvora, postoji ukoliko je delo izvršeno od strane grupe.⁹ Kazna od tri do dvanaest godina zatvora je zaprećena kolovođi grupe (drugi teži oblik). Kolovođa je lice koje rukovodi grupom, priprema i planira njene akcije, izdaje naređenja i uputstva članovima, organizaciono je strukturise itd.¹⁰

Ovde vredi postaviti pitanje zašto kao najteži oblik nije predviđen slučaj kada delo iz st. 1 izvrši organizovana kriminalna grupa. Iako na prvi pogled izgleda da ovo krivično delo nije deo standardnog „repertoara“ organizovanog kriminala, brojni navodi pa i dokazi o postojanju veoma ozbiljnih veza ovih grupa sa navijačkim organizacijama kao i korišćenju sportskih tribina za vršenje drugih krivičnih dela, daju osnova da se razmišlja i u ovom pravcu.

Treći kvalifikovani oblik je prisutan ukoliko je prilikom izvršenja osnovnog oblika iz stava 1 „došlo do nereda u kome je nekom licu naneta teška telesna povreda ili je oštećena imovina veće vrednosti“. (član 344a stav 4). Predviđena je kazna od tri do dvanaest godina zatvora. S obzirom na izražavanje zakonodavca, zaključujemo da je ovde reč o delu kvalifikovanom težom posledicom („došlo do“), što znači da u odnosu na nered u kojima su se desile teška telesna povreda ili velika imovinska šteta, učinilac postupa iz nehata.

Međutim, ovde se opravdano postavlja pitanje da li se teža posledica dela ogleda u izazvanom neredu ili u prouzrokovanoj teškoj telesnoj povredi odnosno znatnoj imovinskoj šteti. Prvo moguće tumačenje je da je posledica težeg oblika konkretna opasnost (nered) dok je rezultat nereda (teška telesna povreda ili imovinska šteta) objektivni uslov inkriminacije, koji ne mora da bude obuhvaćen krivicom učinioca (slično kao kod krivičnog dela Ugrožavanja javnog saobraćaja

⁸ M. Milošević, *op. cit.*; B. Čejović, *Krivično pravo u sudskoj praksi*, III izdanje, Lion Mark, Kragujevac, 2008

⁹ N. Delić, *Krivično pravo – posebni deo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2021; M. Milošević, *op. cit.*

¹⁰ M. Milošević, *op. cit.*; N. Delić, *Krivično pravo – posebni deo*; B. Čejović, *op. cit.*; Đ. Đorđević, D. Kolarić, *Krivično pravo – posebni deo*, Kriminalističko-policijski univerzitet, Beograd, 2020;

iz člana 289 st. 1 KZ, gde je posledica izazvana opasnost po život i telo učesnika u saobraćaju ili imovinu velikih razmera, dok je objektivni uslov inkriminacije laka telesna poreda ili imovinska šteta iznad 200.000 dinara). Ovako shvaćen smisao inkriminacije bi se ogledao u tome da učinilac strože odgovara jer je njegova radnja prouzrokovala veliku opasnost koja se ogleda u neredima na sportskoj priredbi, uz rezultujuću okolnost koja se zbilila nezavisno od njegovog psihičkog odnosa (npr. teška telesna povreda).

Drugo tumačenje bi bilo da se i teška telesna povreda odnosno znatna imovinska šteta imaju posmatrati kao teža posledica, u odnosu na koje mora da bude prisutna krivica učinioaca.

Posmatrajmo opravdanost ovih suprotstavljenih tumačenja kroz hipotetički primer. Ukoliko više lica izvrši delo iz stava 1 ovog člana, ali dođe do nereda u kojima jedan od učinilaca umišljajno nanese tešku telesnu povredu oštećenom, postavlja se pitanje pravne kvalifikacije. Ako zauzmemo stav da je teška telesna povreda element bića krivičnog dela a ne objektivni uslov inkriminacije, učinilac koji je naneo tešku telesnu povredu bi odgovarao za lakše krivično delo u odnosu na ostale učinioce, koji nisu umišljajno naneli tešku telesnu povredu, već su samo izazvali nered. Naime, on bi odgovarao za sticaj dela iz člana 344a stav 1 i čl 121 st. 1 KZ, dok bi oni odgovarali za delo iz člana 344a st. 4.

Raspon kazne za sticaj dela iz čl. 344a st. 1 i teške telesne povrede je niži od raspona kazne propisanog za teži oblik nasilničkog ponašanja na sportskoj priredbi (član 344a st. 4 KZ).

Na primer: osoba A i tri osobe: B, C i G su zajedno izazvali nered svojim nasilničkim ponašanjem na tribinama, pri čemu je osoba A i umišljajno nanela tešku telesnu povredu u odnosu na koju su B, C i G postupali iz nehata. Krivičnopravna „kombinatorika“ zaprećenih kazni, međutim, dovodi nas do situacije u kojoj zaključujemo da je licu A zaprećen niži raspon kazne nego licima B, C i G.

Ipak, ovakav rezultat bi bio kriminalnopolitički neopravdan i u potpunom neskladu sa važnim krivičnopravnim načelom pravičnosti i srazmernosti.

Ako, pak, prihvatimo drugačiju interpretaciju (da je teška telesna povreda samo objektivni uslov inkriminacije), zaključujemo da je lice A učinilo delo iz člana 344a stav 4 u vezi st. 1 KZ u sticaju sa teškom telesnom povredom. Ovde bi krivičnopravna kombinatorika donela pravičniji rezultat, jer bi licu A bio zaprećen značajno stroži raspon kazne u odnosu na lica B, C i G.

Iako deluje da ovaj zaključak pravnodogmatski nije lako braniti, treba uzeti u obzir da dva posmatrana krivična dela (nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi ili javnom skupu i teška telesna povreda) imaju različite zaštitne objekte (javni red i mir naspram života i tela). Prihvatanjem ovog tumačenja, dolazimo do kriminalnopolitički relativno prihvatljivog rešenja, jer učinilac koji je naneo tešku telesnu povredu tokom nereda u čijem je izazivanju učestvovao, biva strože krivičnopravno tretiran u odnosu na učesnike u događaju čiji se doprinos ogleda isključivo u stvaranju konkretne opasnosti odnosno izazivanju nereda

na sportskoj priredbi, iz kojih je proizašao objektivni uslov inkriminacije. Uostalom, ovo rešenje je primenljivo kod pominjanog krivičnog dela ugrožavanje javnog saobraćaja, odnosno njegovog kvalifikovanog oblika - teškog dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja.

U tom duhu, ovo tumačenje se pravnodogmatski (možda) može braniti argumentom da je reč o sticaju dve inkriminacije koje imaju različit smisao i cilj, jer jedna štiti javni red i mir i posledica joj se ogleda u izazvanom neredu, dok druga sankcioniše umišljajno narušavanje telesnog integriteta pasivnog subjekta.

Međutim, i ovo rešenje je samo relativno prihvatljivo sa stanovišta kriminalne politike. Problem je u zaprečenoj kazni, koja je, objektivno gledano, veoma stroga (od tri do dvanaest godina zatvora). Pitanje je da li je opravdano predvideti ovako strog raspon kazne za krivično delo kod kog nije nužno utvrđivati krivicu učinioca u odnosu na nastalu tešku telesnu povredu ili znatnu imovinsku štetu. Drugim rečima, zar predviđena kazna od tri do dvanaest godina zatvora nije prestroga ako je učiniočev umišljaj obuhvatio samo izazivanje nereda, dok on nije imao psihički odnos (u formi nehata) prema konkretnoj teškoj telesnoj povredi ili znatnoj imovinskoj šteti? Dakle, oba tumačenja su pomalo kriminalnopolitički sporna.

3.3. Poseban oblik

Poseban oblik krivičnog dela iz čl. 344a KZ predviđen je za službeno ili odgovorno lice koje svojim propuštanjem dovede do ugrožavanja života ili tela većeg broja ljudi ili imovine veće vrednosti. Ukoliko lice odgovorno za organizaciju sportske priredbe ili javnog skupa propusti da sprovede odgovarajuće mere obezbeđenja kako bi onemogućilo ili sprečilo nered, zaprečena je kazna zatvora od tri meseca do tri godine kumulativno sa novčanom kaznom.

Primeri za nepreduzimanje adekvatnih mera obezbeđenja su brojni. Tu spadaju nevršenje kontrole ulaska, propuštanje da se fizički odvoje navijači super-ničkih timova, propuštanje da se angažuju redari ili službenici obezbeđenja, neprijavlivanje utakmice ili manifestacije u skladu sa propisima, nevršenje ili neadekvatno vršenje procene rizika od nasilja, itd. (Stojanović, Perić, 2006: 334).

Veoma je interesantno i pitanje odgovornosti pravnog lica – organizatora sportske priredbe, za učinjena krivična dela na sportskoj priredbi. Odgovornost pravnog lica je uvedena Zakonom o odgovornosti pravnih lica za krivična dela („Sl. glasnik RS“, broj 97/08; u daljem tekstu: ZOPLKD).¹¹ Odgovornost pravnog lica se zasniva na krivici odgovornog lica. U skladu sa čl. 6 st. 1 i 2 ZOPLKD krivično delo pravnog lica postoji ukoliko odgovorno lice, u sklopu svojih poslova i u nameri da ostvari korist za pravno lice učini krivično delo, ali i kada je „zbog nepostojanja nadzora ili kontrole od strane odgovornog lica omogućeno

¹¹ M. Milošević, *Odgovornost pravnih lica za krivična dela*, doktorska disertacija. Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2012

izvršenje krivičnog dela u korist pravnog lica od strane fizičkog lica koje deluje pod nadzorom i kontrolom odgovornog lica¹².

U pogledu subjektivnog elementa, dakle, dovoljno je da je odgovorno lice postupalo iz nehata usled čega je drugom licu, koje je ono inače dužno da nadzire i kontroliše, omogućeno izvršenje krivičnog dela. Ova situacija nije nezamisliva u vezi posebnog oblika krivičnog dela iz člana 344a, s tim što bi u praksi bilo teškoća prilikom dokazivanja da je pravno lice ostvarilo korist od krivičnog dela (npr. želeći da izbegnu troškove po klub, odgovorno lice ili drugi zaposleni koji je pod njegovim nadzorom, ne angažuju redare i službenike obezbeđenja i ne organizuju kontrolu ulaska na sportsku priredbu, usled čega dođe do nasilja i nereda).

Pitanje odgovornosti organizatora sportske priredbe se može postaviti i kada postoji sumnja da su neredi podstakla ili čak organizovala upravo odgovorna lica iz određenog kluba, saveza ili drugog sportskog pravnog lica. Iako se i ovde javlja problem dokazivanja, teško se može tvrditi da ovakvih slučajeva nije bilo. Naravno, tu se ne bi radilo o ovom obliku krivičnog dela.

Ipak, činjenica da za gotovo 14 godina važenja ovog zakona sudska praksa gotovo da ne postoji, jer je broj osuđujućih krivičnih presuda (ali i podignutih optužnica a čak i podnetih krivičnih prijava) protiv pravnih lica zanemarljivo mali,¹³ ne daje osnova za uverenje da će se tužilaštva i sudovi u skorijoj budućnosti baviti ovim aspektom kriminalnog fenomena nasilja na sportskim priredbama.

Zakonodavac u stavu 6 ovog člana predviđa i obavezno izricanje mere bezbednosti zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama.¹⁴

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Krivičnopravna reakcija je krajnje sredstvo kaznene politike, koje se primenjuje kada su represivne mere predviđene drugim propisima nedovoljno efikasne, neprikladne ili nesrazmerne društvenoj opasnosti datog ponašanja. Iako su se krivična dela učinjena tokom sportskih priredbi mogla sankcionisati na osnovu postojećih inkriminacija, zakonodavac je ispravno odlučio da propisivanjem novog krivičnog dela izrazi i adekvatno kazni ponašanja koja su kvalitativno različita u odnosu na druge inkriminacije upravo zbog okolnosti da su učinjena tokom i na utakmici ili manifestaciji odnosno javnom skupu.

¹² Z. Keković, M. Milošević, Kriminalitet korporacija – kriminološki i kulturološki aspekti, *Sociološki pregled*, 1/2011; M. Milošević, *Odgovornost pravnih lica za krivična dela*

¹³ M. Milošević, I. Simović, Pojam odgovornog lica u Zakonu o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, 365-382 u: Krivično zakonodavstvo i funkcionisanje pravne države, međunarodna naučno-stručna konferencija, Trebinje, 20. i 21. 04. 2018. godine, Ministarstvo pravde Republike Srpske, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Grad Trebinje, 2018; B. Banović, M. Milošević, Povrede ljudskih prava od strane korporacija i mogućnosti krivičnopravne zaštite. *Teme*, 3/2014

¹⁴ I. Vuković, *Krivično pravo – opšti deo*; Z. Stojanović, *Komentar Krivičnog zakonika*, Službeni glasnik, Beograd, 2018

Takođe, zakonodavac se rukovodio i činjenicom da određena ponašanja na sportskim priredbama nisu ispunjavala obeležja nijednog od postojećih krivičnih dela, ali su zbog stepena društvene opasnosti zasluživala krivičnopravnu reakciju. Uvođenjem krivičnog dela iz člana 344a KZ, krivičnopravna zaštita od nasilničkog ponašanja na sportskoj priredbi ili javnom skupu je dobila sadašnji izgled.

Inkriminacija iz člana 344a je relativno obuhvatna tako da se pod njen opseg mogu uvrstiti tipične radnje izvršenja društveno opasnih dela na utakmicama i manifestacijama. Formulacije su fleksibilne i omogućavaju da se, u dozvoljenim granicama tumačenja, pod ovo krivično delo podvedu akti koji zaslužuju krivičnopravni tretman.

Ipak, formulacija ima i nedostatke, čije prevazilaženje predstavlja veliki i težak praktični izazov. Prvo, suprotstavljena tumačenja prilikom primene člana 344a postavljaju ozbiljne dileme. Ako se prihvati da učinilac koji umišljajno nanese tešku telesnu povredu pasivnom subjektu prilikom vršenja nasilničkog ponašanja na sportskoj priredbi odgovara za sticaj dela iz čl. 344a st. 1 i čl. 121 st. 1, dolazimo do kriminalnopolitički neprimerene i neprihvatljive situacije u kojoj će njemu biti zaprećena niža kazna u odnosu na lica koja su učinila delo iz čl. 344a st. 4, odnosno za koja nije utvrđeno da su umišljajno nanela tešku telesnu povredu nekom. Imajući u vidu da krivičnopravne norme treba tumačiti usko i da analogija nije dozvoljena, a da su pravnodogmatski moguća oba tumačenja, smatramo da bi jedino zakonodavna intervencija mogla da otkloni ovaj nedostatak.

Zakonodavac bi trebao jasno da razdvoji ove situacije, propisivanjem zasebnog stava u kom bi bio propisan najteži oblik krivičnog dela iz člana 344a, koji bi glasio: „ako je pri izvršenju dela iz stava 1 nekom licu sa umišljajem naneta teška telesna povreda...“. Uz postojanje ovog stava, prethodna rasprava o tumačenju obeležja težeg oblika krivičnog dela iz čl. 344a st. 4 bi izgubila na značaju, jer ne bi dolazilo do neprihvatljivih kriminalnopolitičkih efekata.

Drugi nedostatak, po nama, je nepostojanje kvalifikovanog oblika koji bi posebno strogo sankcionisao zloupotrebu sportskih priredbi za vršenje dela organizovanog kriminala. Sumnje da se pojedine navijačke grupe ili njihovi delovi odnosno pojedinci godinama koriste za obračune organizovanih kriminalnih grupa, kao i da se nasilnički ispadi na stadionima ponekad vrše radi ostvarivanja ciljeva organizovanog kriminala, opravdavaju zakonodavan potez koji bi uvažio kriminalnu realnost.

Treće, upravo zbog zaprećenih kazni bi trebalo razmisliti i o uvođenju još jednog kvalifikovanog oblika, koji bi postojao u slučaju da je usled nereda došlo do smrti jednog ili više lica. Takvim oblikom bi se mogao propisati adekvatniji raspon kazne od onog koji bi se dobio u slučaju odmeravanja kazne za sticaj ovog krivičnog dela i nehatnog lišenja života.

Konačno, veoma je važno razmotriti pitanje odnosa prekršajne i krivične odgovornosti kod nasilničkog ponašanja na sportskim priredbama.¹⁵ Slični opisi

¹⁵ Đ. Đorđević, *Prekršajno pravo sa osnovama privrednoprestupnog prava*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2013; I. Vuković, *Prekršajno pravo*, četvrto izmenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2021

prekršajnih dela iz ZNSP i krivičnog dela iz člana 344a st. 1 dovode do praktičnih problema, poput onog da zbog jednostavnosti i brzine postupanja, policija po pravilu daleko češće podnosi prekršajne nego krivične prijave, iako su u konkretnom slučaju možda bila ispunjena i obeležja krivičnog dela.¹⁶

Ovde se susrećemo i sa važenjem procesnog načela ne dvaput o istom, usled čijeg dejstva nije dozvoljeno voditi krivični postupak nakon što je prekršajni već dovršen, ukoliko su u činjenični supstrat presude uneta obeležja kaznenog događaja. Ovde se javljaju brojna sporna pitanja, o kojima je odlučivao i Evropski sud za ljudska prava.¹⁷ Takođe, pitanje je i da li je bilo zaista nužno uključiti sve alternativne radnje izvršenja u biće krivičnog dela iz člana 344a ukoliko se prekršajna zaštita pokazala dovoljnom U svakom slučaju, preciznije razgraničenje između bića krivičnog dela i prekršaja je neophodno radi pravne sigurnosti i ekonomičnosti i efikasnosti prilikom primene prava.

Mladen Milošević, Ph.D

Full Professor at the Faculty of Security Studies

Bojana Savović

Senior Deputy Public Prosecutor in Belgrade

Milena Božović

Senior Deputy Public Prosecutor in Belgrade

CRIMINAL LAW PROTECTION OF VIOLENCE AT SPORTS EVENTS

Summary

The frequency and consequences of violence at sport events in Serbia produces serious public concerns. Concrete manifestations of this socially dangerous phenomenon, especially its alleged links with organized crime, has led the subjects of Criminal policy to introduce criminal sanctions, because liability under other branches of law showed not to be sufficient. Perpetrators of violent acts at stadiums and other sport objects as well as responsible persons and officials who failed to prescribe and implement safety and security preventive measures, can now be prosecuted under provisions of Criminal and Misdemeanor Law. The authors present and analyze Serbian Criminal legislation in this area. Also, they consider court practice and its problems and dilemmas in practical implementation of legal provisions. The paper provides commentary of key legal provisions

¹⁶ N. Mrvić-Petrović, *Komentar novog Zakona o prekršajima*, Paragraf, Beograd, 2014

¹⁷ B. M. Zupančič, *Ne bis in idem (zabrana ponovnog suđenja za isto delo): la belle dame sans merci*, *Crimen: časopis za krivične nauke*, 2/2011; E. Ivičević-Karas, D. Kos, *Primjena načela ne bis in idem u hrvatskom kaznenom pravu*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 2/2012, URL: <https://hrcak.srce.hr/110872>

and the analyses of different interpretations and their legal consequences. In the concluding remarks, the authors present legal-dogmatic and criminal-policy dilemmas and examine the theoretical basis of various interpretations created in the process of applying the law.

Keywords: Violence at sport events, Criminal law provisions, different legal interpretations.

Literatura

- Banović B., Milošević M., Povrede ljudskih prava od strane korporacija i mogućnosti krivičnopravne zaštite. *Teme*, 3/2014, 1251 – 1273
- Čejović B., *Krivično pravo u sudskoj praksi*, III izdanje, Lion Mark, Kragujevac, 2008
- Delić N., *Krivično pravo – posebni deo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2021
- Delić N., Nova rešenja u glavi krivičnih dela protiv javnog reda i mira (XXXI). *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 2/2013, 278-294.
- Dorđević Đ., Kolarić D., *Krivično pravo – posebni deo*, Kriminalističko-policijski univerzitet, Beograd, 2020
- Dorđević Đ., *Prekršajno pravo sa osnovama privrednoprestupnog prava*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2013
- Ivičević-Karas E., Kos D., Primjena načela ne bis in idem u hrvatskom kaznenom pravu, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 2/2012, URL: <https://hrcak.srce.hr/110872>
- Keković Z., Milošević M., Kriminalitet korporacija – kriminološki i kulturološki aspekti, *Sociološki pregled*, 1/2011, 19-44
- Milošević M., *Krivično pravo – posebni deo: izabrane inkriminacije za studije nauka bezbednosti*, Univerzitet u Beogradu-Fakultet bezbednosti, Beograd, 2022
- Milošević M., *Odgovornost pravnih lica za krivična dela*, doktorska disertacija. Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2012
- Milošević M., Simović I., Pojam odgovornog lica u Zakonu o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, 365-382 u: *Krivično zakonodavstvo i funkcionisanje pravne države*, međunarodna naučno-stručna konferencija, Trebinje, 20. i 21. 04. 2018. godine, Ministarstvo pravde Republike Srpske, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Grad Trebinje, 2018
- Mrvić-Petrović N., *Komentar novog Zakona o prekršajima*, Paragraf, Beograd, 2014
- Mrvić-Petrović N., *Krivično pravo – posebni deo*, Pravni fakultet Univerziteta Union i JP Službeni glasnik, Beograd, 2019

- Stojanović Z., *Komentar Krivičnog zakonika*, Službeni glasnik, Beograd, 2018
- Stojanović Z., Perić O., (2006). *Krivično pravo – posebni deo*, 11. izdanje. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Vuković I., *Krivično pravo – opšti deo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2021
- Vuković I., *Prekršajno pravo*, četvrto izmenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2021
- Zupančić B. M., *Ne bis in idem (zabrana ponovnog suđenja za isto delo): la belle dame sans merci*, *Crimen: časopis za krivične nauke*, 2/2011, 171–178

Propisi

- Evropska konvencije o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama, koju je ratifikovala još SFRJ („Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori”, br. 9/90
- Krivični zakon Srbije, „Sl. glasnik SRS, br. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89 i 42/89, „Službenik glasnik RS“, br. 21/90, 16/90, 26/91, 75/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02, 80/02, 39/03 i 67/03
- Krivični zakonik Republike Srbije, „Sl. Glasnik RS“, br. . 85/05, 88/05 , 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19.
- Zakon o javnom okupljanju, „Sl.glasnik RS“, broj 6/16.
- Zakon o javnom redu i miru, „Sl.glasnik RS“, br. 6/2016, 24/2018.
- Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, „Sl. glasnik RS“, br. 67/03, 101/05,, 90/07, 72/09, 111/09, 104/13, 87/18.
- Zakona o privatnom obezbeđenju („Sl. glasnik RS“, br. 104/13, 42/15, 87/18).

Sudska praksa

- Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Kž1 221/13, od 5. februara 2013. godine
- Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 5612/12 od 18. novembra 2013. i presuda Višeg suda u Beogradu K 1115/12 od 18. aprila 2013. godine
- Presuda Višeg suda u Beogradu, Spk.br. 33/18 od 26. 02. 2018. godine
- Presuda Vrhovnog kasacionog suda Kzz. 24/12, od 11. aprila 2012. godine